

До Спеціалізованої вченої ради ДФ 58.082.028
Західноукраїнського національного університету
46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11

ВІДГУК

офіційної опонентки на дисертаційне дослідження Ногаса Назара Ігоровича на тему «Адміністративно-правові засади забезпечення якості вищої освіти», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08-Право за спеціальністю 081-Право

Актуальність обраної теми. Представлене у дисертації Н. І. Ногаса обґрунтування вибору теми дослідження визначається формуванням важливого інституційного елементу освітньої реформи в Україні в умовах євроінтеграційних тенденцій сучасного державотворення – забезпечення якості вищої освіти. Окрім цього, важливим фактором є відсутність тривалої практики оцінювання якості вищої освіти, що дозволяє виділити її специфічні ознаки, а також дефіцит ефективних заходів адміністративно-правового регулювання даної сфери суспільних відносин, недостатність діючих адміністративно-правових норм, що обумовлює необхідність вдосконалення освітнього законодавства України за допомогою науково обґрунтованих змін і пропозицій з урахуванням міжнародного досвіду.

Підтримуємо думку дисертанта у тому, що актуалізують дослідження і наукові дискусії щодо особливостей, а також ступеня ефективності забезпечення якості вищої освіти. Це актуалізує пошук першопричин виникнення дискусивних аспектів, а також формування науково обґрунтованих рекомендацій у питанні удосконалення адміністративно-правового регулювання даної сфери суспільних відносин.

На наш погляд, до цього варто додати, що відкриття європейського освітнього ринку в умовах глобальних міграційних процесів, спричинених російським вторгненням, також створює певні загрози для відтоку студентства у європейські виші. Судячи з позиції Н. І. Ногаса, вищевикладене визначає обґрунтованість і значну потребу проведення наукового дослідження

адміністративно-правових засад забезпечення якості вищої освіти, що має важливе теоретичне і прикладне значення в цілях підвищення ефективності державної освітньої політики загалом.

Науковий доробок проблеми, на погляд автора дисертації, також розкриває актуальні аспекти дослідження. Підтримуємо думку Н. І. Ногаса у тому, що дослідженню даної тематики присвятили свої роботи численні українські і зарубіжні науковці, які зацентували увагу на питанні забезпечення якості освіти, її соціальної зумовленості та механізмам адміністративно-правового регулювання.

Автор абсолютно вірно відзначає, що визнаючи значний внесок, внесений відповідними науковцями в рішення проблем забезпечення якості освіти, варто зазначити, що вони обмежувалися, як правило, дослідженням окремих їх аспектів, причому більшість правознавців приділяли увагу переважно науково-теоретичним, методологічним, порівняльним і практичним особливостям проблем адміністративно-правового забезпечення якості послуг з надання вищої освіти, зокрема в умовах реалізації стандартів Болонського процесу. Проблеми ж пошуку конструкцій удосконалення законодавства у сфері якості вищої освіти висвітлюються в більшій мірі на сторінках періодичних видань або в навчальних посібниках, при цьому їх аналіз носить фрагментарний, безсистемний характер. Дисертант справедливо наголошує, що в доктрині адміністративного права юридична природа забезпечення якості освіти поки не досліджувалася, проблематика забезпечення якості освіти в умовах євроінтеграції та у розрізі адміністративного права є новою, що дозволяє аналізувати норми адміністративного законодавства, спрямовані на удосконалення суспільних відносин з управління якістю вищою освітою.

Вартий уваги аргумент дисертанта про те, що адміністративно-правовий аспект забезпечення якості вищої освіти раніше самостійно досліджувалися спорадично та фрагментарно. Зазначені характеристики свідчать про те, що дане дисертаційне дослідження є своєчасним і затребуваним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій представлена у переконливих аргументах, що наводяться на основі

глибокого аналізу адміністративного законодавства у сфері забезпечення якості вищої освіти українськими та зарубіжними вищими навчальними закладами.

Окрім, безперечно позитивних теоретичних основ дослідження, поданих Н. І. Ногасом у розділі першому, а також аналітики характерних особливостей інституціоналізації та правових основ формування системи забезпечення якості вищої освіти, що зазначене у другому розділі, варто більш детально охарактеризувати особливості напрямів удосконалення адміністративно-правового законодавства у сфері досліджуваних суспільних відносин (у розділі 3).

Приміром, Н. І. Ногас у третьому розділі дисертації досить переконливо здійснив обґрунтування основних внутрішніх і зовнішніх чинників соціальної обумовленості удосконалення адміністративно-правових засад оптимізації забезпечення якості вищої освіти. Їх Н. І. Ногас звів до наступних: створення умов підвищення мотивації студентів щодо якості навчання; рівня компетентності науково-педагогічних працівників; матеріально-технічного забезпечення навчального процесу та соціального середовища вищого навчального закладу (стор. 133).

Цілком підтримуємо позицію дисертанта у тому, що зазначені чинники можуть бути забезпечені локальним нормативно-правовим регулюванням на базі конкретних вищих навчальних закладів, проте на рівні національного законодавства дані чинники потребують максимально конкретного нормативного вираження як пріоритет для дотримання у вищих закладах освіти, що відповідатиме загальним прогресивним міжнародним тенденціям удосконалення якості вищої освіти в умовах інтенсифікації конкурентоспроможності ринку освітніх послуг, чому також сприяла повномасштабна воєнна агресія РФ в Україні. (стор. 133-134).

Достатньо креативно і водночас науково-системно Н. І. Ногас підійшов до порівняльної характеристики зарубіжних моделей адміністративно-правового забезпечення якості вищої освіти за адміністративним законодавством зарубіжних країн, що надало йому можливість стверджувати про закономірність існування колегіальних основ функціонування центрального органу виконавчої влади, коли

такий орган формується шляхом делегування членів колегіального органу як від державних органів влади, так і від інститутів громадянського суспільства. Даний підхід забезпечує баланс публічно-приватних інтересів у процесі контролю якості надання освітніх послуг у ВНЗ держав (стор. 154).

Детальне ж вивчення юридичної природи українського рейдерства дозволило Н. І. Ногасу зробити обґрунтований висновок про те, що адміністративно-правове регулювання забезпечення якості вищої освіти в Україні, враховуючи аналізований сучасний стан, потребує значної модернізації з урахуванням зарубіжного досвіду, що, насамперед, стосується вирішення конкретної проблеми – демонополізації державного впливу на інституціональне забезпечення (стор. 155) якості вищої освіти.

Автор дисертації обґрунтовано сформулював напрями удосконалення національного законодавства у даній сфері з урахуванням зарубіжного досвіду, зокрема Н. І. Ногас виділив потребу усунення монополізму в системі акредитації освітньо-професійних програм за рахунок змін порядку формування складу НАЗЯВО та розширення практики участі зарубіжних акредитаційних суб'єктів; зменшення корупційних ризиків щодо проведення акредитації; оптимізації механізмів оцінювання компетентності професорсько-викладацького складу; забезпечення «сліпого» анонімного анкетування (стор. 166-167).

Наукова новизна отриманих результатів, що представлена у дисертації, засвідчує той факт, що основи державної політики у сфері удосконалення якості вищої освіти базуються на гармонізації європейського досвіду з українськими освітніми традиціями, і це забезпечується адміністративно-правовим регулюванням. Результати дисертаційного дослідження, підготовленого Н. І. Ногасом, складають суттєве підґрунтя для удосконалення як теоретичних основ адміністративного права, так і законодавчого забезпечення правозастосовної практики у сфері забезпечення якості вищої освіти загалом.

Серед позитивних характеристик положень наукової новизни у дисертації Н. І. Ногаса варто також відзначити системно подану адміністративно-правову оцінку інституційних основ забезпечення якості вищої освіти.

Одним із суттєвих нововведень у науці адміністративного права вважаємо наведене Назаром Ігоровичем авторське визначення змісту якості вищої освіти, який автор дисертації представляє як механізм державного регулювання підготовки високофахових професіоналів в умовах національної і зарубіжної ринкової конкуренції у сфері освіти і роботи.

Привертають на себе увагу розроблені Н. І. Ногасом адміністративно-правові основи забезпечення якості вищої освіти, у котрих якість представлена сукупністю стандартів для оцінки ефективності системи освіти щодо соціальної затребуваності та конкурентоздатності на ринку праці; особливості філософсько-педагогічного розуміння якості освіти, що базуються на світоглядно-інтелектуальних показниках засвоєних знань і навичок, набутих підготовленим фахівцем.

Дисертантом досить оптимально визначено коло обставин, встановлення яких доводить наявність складно сконструйованої інституційної основи забезпечення якості вищої освіти, спрямованої на реалізацію регуляторної функції норм права.

При аналізі положень, що виносяться на захист Н. І. Ногасом, потрібно констатувати, що системного удосконалення набули напрями удосконалення державної освітньої політики в Україні загалом, котрі, як обґрунтовано доводить дисертант, опосередковуються системно об'єднаним комплексом політико-правових, соціокультурних і філософсько-світоглядних аспектів, функції яких полягають у створенні умов для формування високоосвіченої професійно-конкурентної особистості/

Н. І. Ногас глибоко дослідив і надав аргументовані рекомендації щодо удосконалення адміністративно-правових основ інституційних елементів забезпечення якості вищої освіти та довів, що дані основи складаються з сукупності нормативно-правових актів та органів, які здійснюють безпосереднє оцінювання якості надання освітніх послуг в українських вищих навчальних закладах. Проте наразі значної потреби набуває необхідність консолідації законодавства і водночас децентралізації, що є відповідним елементом стратегії

освітньої політики Європейського простору вищої освіти, здійснення чого надасть можливість ефективно реалізовувати правозастосовну практику, забезпечить точність і однозначність розуміння регуляторного змісту адміністративно-правових актів у сфері якості вищої освіти, а також допоможе більш дієво регулювати функціонування основних галузево-організаційних інституцій у сфері оцінювання якості вищої освіти загалом.

Знайшли своє творче втілення ідеї дисертанта щодо напрямів удосконалення наукових підходів відносно оцінки значення зарубіжного досвіду якості вищої освіти, коли аналіз зарубіжного законодавства дозволив зробити висновок про те, що даний досвід стає джерелом для залучення ефективних елементів організаційно-правових конструкцій інституційних моделей у національну систему оцінювання якості вищої освіти.

Привертають увагу сформульовані автором дисертації положення про елементи і особливості регуляторних властивостей нормативно-правового регулювання порядку реалізації зовнішнього і внутрішнього оцінювання якісних характеристик надання освітніх послуг у системі вищої освіти України. Важливим результатом дослідження даного елементу механізму забезпечення якості вищої освіти Н. І. Ногас вважає той факт, що в Україні функціонує тільки система внутрішнього оцінювання якості вищої освіти. У дисертації акцентується увага на наявності об'єктивних організаційно-правових недоліків, колізій та суперечностей у законодавстві, звертається увага на відсутності системної підготовки фахових спеціалістів у сфері оцінювання якості вищої освіти.

Певну наукову цінність мають, окрім іншого, представлені Н. І. Ногасом наукові положення про зовнішні чинники соціальної обумовленості удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення якості вищої освіти, які, на погляд автора, обумовлюють удосконалення галузевого законодавства з позиції потреби підвищення конкурентоздатності вищої освіти України. У дисертації автором переконливо доведено, що одним з таких напрямів є забезпечення збереження національних традицій у вищій освіті, що

реалізовується адміністративно-правовим впливом на наявність питомої ваги української мови з дотриманням балансу питомої ваги іноземної мови.

Слід також позитивно відзначити і належним чином аргументовані Н. І. Ногасом підходи щодо вдосконалення галузевого адміністративно-правового законодавства у сфері забезпечення якості вищої освіти, які автор дисертації вбачає в усуненні і гарантованому унеможливленні монополізму в системі акредитації освітньо-професійних програм за рахунок змін принципів і порядку формування складу центрального органу виконавчої влади у даній сфері суспільних відносин; законодавчому забезпеченні практики участі зарубіжних акредитаційних суб'єктів; забезпеченні функціонування механізму зовнішньої оцінки якості вищої освіти; формуванні організаційно-правових засад зменшення корупційних ризиків щодо проведення акредитацій; вираженої у законодавчих нормах систематизації і оптимізації механізмів оцінювання компетентності професорсько-викладацького складу; впровадженні адміністративно-правового механізму забезпечення «сліпого» анонімного анкетування з метою моніторингу якості освітніх компонентів та інших складових.

Вирішення наукового завдання. Матеріали дисертаційного дослідження Н. І. Ногаса засвідчують, що у дисертації новим є погляд на особливості адміністративно-правового забезпечення якості вищої освіти в Україні. Це надало авторові можливість розв'язати поставлене завдання щодо вирішення наукової проблеми в питанні удосконалення адміністративно-правової регламентації якості вищої освіти з одночасним збереженням і посиленням національних традицій системи якості вищої освіти в умовах євроінтеграційних процесів і глобалізації в цілому.

Матеріали даного дисертаційного дослідження та викладені в дисертації висновки, пропозиції і рекомендації впроваджені у: науково-дослідній сфері – для дослідження адміністративно-правових проблем, пов'язаних з регулюванням суспільних відносин у сфері якості надання освітніх послуг у процесі євроінтеграції; освітньому процесі – під час підготовки та викладання курсів з юридичних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративне право та

процес», «Актуальні питання адміністративного права та процесу» в Західноукраїнському національному університеті.

Окрім цього, автором здійснено впровадження матеріалів дисертації у навчальному процесі – під час викладання дисципліни «Адміністративне право», в Західноукраїнському національному університеті.

Заслужують на увагу і деякі інші положення дисертації. Проте, при безперечних перевагах, деякі положення і висновки дисертаційного дослідження Н. І. Ногаса аргументовані недостатньо переконливо.

Повнота викладу основних результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднені в 9 наукових публікаціях, з-поміж яких 4 – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних наукометричних базах даних (Index Copernicus), з них одна стаття – у зарубіжному періодичному виданні та 5 тез доповідей – на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах.

Зауваження щодо змісту роботи. При дослідженні історії розвитку адміністративно-правового забезпечення якості вищої освіти у підрозділі 2.1. дисертант не виокремив підсумкову періодизацію генези відповідного адміністративно-правового явища. Окрім наведених доктринальних підходів Н. І. Ногаса доцільно було б надати авторську періодизацію з узагальненою характеристикою кожного етапу, виділити спільне і відмінне між тенденціями цих етапів розвитку і у підсумку надати загальну характеристику процесу цього розвитку.

Варто звернути увагу на той факт, що дисертант інколи використовує різноманітні ненормативні терміни, наприклад термін – «загальноправовий». Вважаємо, що такий термін може вносити плутанину у розуміння субординації в системі національного законодавства.

У підрозділі 3.3. Н. І. Ногас запропонував здійснити редакцію «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», затвердженого наказом Міносвіти України, що, на погляд автора,

дозволить усунути описані у розділі недоліки та підвищити ефективність адміністративно-правового регулювання забезпечення якості вищої освіти загалом. Проте, поза увагою дисертанта залишилися напрями удосконалення освітніх законів України.

Незважаючи на висловлені зауваження, дисертаційне дослідження Н. І. Ногаса є самостійною концептуальною науковою роботою, яка наділена необхідними ознаками теоретичної новизни і практичної значущості, що відрізняється високим ступенем обґрунтованості і достовірності основних результатів і висновків.

Висновок. Зазначене дає підстави характеризувати дисертацію «Адміністративно-правові засади забезпечення якості вищої освіти» завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Офіційна опонентка:

кандидатка юридичних наук,
старша викладачка кафедри
адміністративного, господарського
права та фінансово-економічної безпеки.
Сумського державного університету

Валерія МИРГОРОД-КАРПОВА

